

LELKI-SZELLEMI ALAPVETÉSEK A XV. KERÜLETI 1956-OS EMLÉKMŰ SZOBRÁSZATI PÁLYÁZATÁHOZ

A jelenlegi 1956-os „emlékmű” az Epres soron, a római katolikus nagytemplom mellett méltatlan azokhoz a Rákospalotán és Pestújhelyen 1956-ban meghaltakhoz, akiknek még az nevét is el kellett temetni. De méltatlan azokhoz a még élőkhez is, akik több évtizeden át, magukban mélyen elrejtve őrizték a forradalom és szabadságharc kitörölhetetlen, szívükbe, lelkükbe égő emlékét. A jelenlegi 1956-os „emlékművet” a forradalom és szabadságharc véres eltiprása miatt máig büntudattól terhes hatalom egyenesági örökösei állították... Az „emlékmű” semmilyen, 1956 októberének szellemiségével nem találkozik, a helyi népnyelv szerint „félbehagyott, befejezésre váró szovjet „hősi” emlékműre hajaz, csak a vörös csillag hiányzik róla”... Jó érzésekkel nem lehetett mellette még megállni sem, nemhogy ünnepegni...

A kerület 1956 emlékét ápoló nemzeti elkötelezettségű személyiségei és szervezetei már megszületésekor elutasították ezt az építményt, szomorúan tekintettek azokra, akik megalkuvásból, csupán a hatalomnak engedelmességgel vettek részt az „emlékmű” mellett tartott október 23-i megemlékezéseken. Ebből kiindulva az Epres soron „talált” rozsdás acél villanyoszlopba nőtt „foglyul ejtett demokrácia fájánál” tartották megemlékezéseiket, emlékeztek október 23-án a forradalomra, november 4-én az eltiprására...

Van-e aktualitása annak, hogy az 1956 eszmeiségét, szabadságvágyát örökségeként tartó új kerületvezetés most ír ki szobrászati pályázatot az 1956-os emlékmű átépítéséhez, vagy teljesen új szobor megalkotásához? Igen, van és ez a 2006-os 50. évforduló véres eseményeinek 5. évfordulója! 2006-ban a véres rendőrállásokat, emberek megverését firtató kérdésekre az akkori polgármester visszakérdezett: *„Miért mentek ki az utcára?!”* A nemzeti erőlközlettel ezzel a mentalitással, hazug magatartással nem tudtak azonosulni, külön ünnepet, külön kiállítást szerveztek, *„Külvárosi '56 – a lyukas emlékezet”* címmel.

Részlet az erre a kiállításra emlékező 2007-es Pestújhely-Újpalota-Rákospalota Kalendáriumából: *„Milyen a 2007-es Kalendárium, amelyet a kedves olvasó a kezében tart? Más, mint az előző kettő, egészen más! A kerületben élők olyan mélyen őrzött emlékeit próbáltuk előhívni, melyek az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójához kötődnek. Megpróbáltuk előhívni az emlékezetet, amit a napjainkban is köztünk élő félelem dugaszolt le, lyukasztott ki. Meghirdettünk egy pályázatot 2006 tavaszán, amelyben vártuk a kerületben élők emlékeit az azóta eltelt teljes ötven évről... Mert véleményünk szerint ez az ötven év teljesen '56 „árnyékában” telt el. Beleértve a sokak szerint ellopott rendszerváltozás 16 évét is. Úgy gondoltuk, hogy enélkül nem mehetünk tovább, a kölcsönös félelmek feldolgozása nélkül nem újulhat meg a közösség, sem a szűkebb, sem a tágabb: a nemzet sem. Fantasztikus dolgok kerültek elő: még a családtagok elől is titkolt képek, újságok, Sztálin szobor maradványok, de mind között a legcsodálatosabbak a vallomások: ennyi idő elteltével bukkantak a felszínre az elfojtott emlékezet képei, történetei, átélt eseményei. Előhívták ezek annak a csodának a visszfényét, ami Vasadi Péter szerint titok volt és az is marad örökké, Isten kegyelmi ajándéka egy népnek, amitől mi magyarok egycsapásra kivételezettek lettünk a történelemben. Amiről Márai így ír a Mennyből az angyal című versében: *„Miért, hogy meghasadt az égbolt, Mert egy nép azt mondta: Elég volt.”**

Részlet Kiss Domokos református lelkész kiállításunkat megnyitó beszédéből, Babits Mihály *Május huszónhárom Rákospalotán* című versét idézve: *„Néma falun lakom én” – 1956-ban, akárcsak, mint 1912-ben Rákospalota csendes, újra csendes. Itt nem „csörren az ablak”. A halál ugyan itt is pusztít, de csak vélt szabadságba bolondul belerohanók buknak föl. Tán azt sem tudják, miért. Azután néma csönd. Mintha ezen a tájon még a malac se visítana. A város peremén. Ahol a megalázott gazdák és a becsapott munkások éltek 50 éve. Nos, Barátaim, ma az ötvenedik évforduló előestéjén azért gyűltünk össze, hogy az előbb elmondottak ellenére lássuk meg, ki mindenki mondott nem-et akkor, és*

mormolta magában ezt a nem-et ötven évig. Hordozta a hiányt, a betöltetlenség kínzó érzését, a 12 dicsőséges nap utáni fulladást, holott levegőt kívánt volna. Itt a város peremén. S nem akart a babitsi tétlenségre kárhóztatva fuldokolni, hanem a „józsefattilai” elemi vágyat teljes torokkal kiáltani. Sok emlék gyűlt itt össze. Asztalfiókok, padlások, pincék mélyéről. A töredékes múlt. A töredékessé tett emlékezet relikviái. Nem fegyverek kerültek a megemlékezés tárlóiba, hanem újságok, fényképek, levelek, a szabadságra vágyók titkos írott emlékei. Az ember emlékezete mindig lyukas. Van, ami megmarad benne, van, ami áthullik a rostán. A zászló csak egyszer vált lyukassá, és talán éppen azért, hogy ezt a lyukat ezután az emlékezet töltse ki. Az egyéni és közösségi emlékezet: főhajtás az áldozatok előtt, csendes imádság minden megnyomorított, s a hatalom által bármilyen formában meggyötört embertársunkért. Ez itt nem érettségi találkozó! Hanem élők és holtak találkozása!”

A Rákospalotán, Pestújhelyen és Újpalotán élők visszaemlékezéseiből kiderült az, hogy a pesti srácok jelentős része olyan külvárosi – közöttük jelentős számban XV. kerületi – fiatal volt, akiket a forradalom hevülete besodort a szabadságharc ma már legendás helyszíneire és ott is ragadtak, sokan közülük megsebesültek, meghaltak. Részlet egy külvárosi pesti srác magnóra mondott visszaemlékezéséből: *„Nekem október 23-a tulajdonképpen október 24-én kezdődött... Beller Imre utcai, albérleti, fűtetlen, dohos, penészes szobámban, éppen 40 fokos lázban feküdtem, semmit sem tudva az előző délután eseményeiről, sem a rádió ostromáról, sem a közben történekről, amikor reggel nyolc óra tájban barátaim állítottak be hozzám, kitarva az ablakot és a következőket mondták: (Ezt amíg élek, nem felejttem el.) „Te itt döglesz – már elnézést a kifejezésért -, miközben nélkűnk megdöntik a rendszert?” A betegségem miatt beszélni alig tudtam, mondtam, hogy ne hülyéskedjete, csukjátok be az ablakot, még jobban megfázom! Erre a barátaim felkapták a vaságyat és úgy, ahogy volt, kivittek az udvarra, a dohos, nyirkos, októberi reggelen. „Hallgasd!” – és akkor tisztán hallottam a lövéseket a város központja felől. Ilyen gyorsan ember még nem gyógyult meg. Felöltöztem és a többiekkel elindultunk gyalog, az Istvántelki Főműhely, a vasút mellett végig, be a nyugati pályaudvarhoz. Amikor odaértünk, hatalmas tömeget találtunk, orosz páncélosok álltak különböző helyeken, a páncélosok tetején magyar zászló volt, és az ijedt kiskatonák – akik szerintem már akkor sem tudták, hol vannak – nem tudtak mit kezdeni az ünneplő és barátkozó tömeggel.”*

A XV. kerületi 1956-os emlékmű kapcsán meg kell emlékeznünk arról a fiatalemberről, Bauer Sándorról, akit önkéntes tűzhalála után itt temettek el a rákospalotai temetőben. Róla szintén a kerületi nemzeti erők 2005 óta emlékeznek meg. Ez a fiatalember a prágai tavasz leverése ellen tiltakozó Ján Palach példáját követve 1969. január 20-án gyújtotta fel magát a Nemzeti Múzeum lépcsőjén. Búcsúlevelében barátjának, Sajbán Miklósnak így írt: *„...Prágában...tűzhalált választott egy fiatal, tiltakozásul Csehszlovákia orosz megszállása ellen...”. Osztálytársának, Szilágyi Jánosnak ezeket a sorokat írta: „...Azt üzenem, eszme nélkül nem él, csak létezik az ember... Tűzhalált halok, akár csak az a csehszlovák fiatal, aki 19-én gyújtotta fel magát, így tiltakozva az orosz megszállás ellen.” Szüleinek is hagyott egy búcsúlevelet: *...”szeretnék élni, de most szénné égett holt testemre van szüksége a nemzetnek.”**

A XV. kerületi 1956-os emlékmű átépítésének illetve új emlékmű felállításának tervét nagyban megerősítette a 2011. húsvétján kihirdetett új Alaptörvény preambulumaának gondolatisága, ahol ezt olvashatjuk: *„Egyetértünk az első szabad Országgyűlés képviselőivel, akik első határozatukban kimondták, hogy mai szabadságunk az 1956-os forradalmunkból sarjadt ki.”*

Azt kívánjuk, hogy fejezze ki a XV. kerületi megújított, újraálmodott 1956-os emlékmű az itt élők hazaszeretetét, őszinte szabadságvágyát, kitörölhetetlen élményeit, a külvárosból is érkező pesti srácokat, az ő örökösüket, Bauer Sándort, fejezze ki a megújulásra kész itt élőket, akik az 1956-os forradalmat és szabadságharcot megalkuvás nélkül kívánják ünnepelni!

Rákospalota-Pestújhely-Újpalota, 2011. augusztus 31.

László Tamás polgármester
a Fidesz-KDNP országgyűlési képviselője